

Biezuńska-Małowist, Iza

XII Międzynarodowy Kongres Papirologów w Ann Arbor (Michigan) 13-17 sierpnia 1968

Przegląd Historyczny 60/1, 219-221

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

XII Międzynarodowy Kongres Papirologów zgromadził grono stosunkowo nieliczne zwiastcza, jeśli idzie o uczonych europejskich. Ogół uczestników nie przekraczał stu osób z dużym w tym udziałem Amerykanów. Koszt podróży i pobytu, mimo znacznych funduszy uzyskanych dla sfinansowania podróży części przynajmniej gości europejskich, wbrew przyjętym na kongresach papirologów obyczajom, uniemożliwił znacznie większy udział w Kongresie przede wszystkim młodszych pracowników uniwersyteckich. Z drugiej strony dla tych Europejczyków, którzy na Kongres przyjechali, niezmiernie interesujące było zetknięcie się z większą grupą kolegów amerykańskich, którzy znowu z podobnych powodów, jak podane wyżej, rzadko i nielicznie pojawiają się na kongresach odbywających się w Europie.

Tym razem, podobnie jak w Mediolanie w r. 1965, obrady Kongresu nie miały z góry określonego głównego tematu. Obrady odbywały się w dwóch sekcjach, z których jedna miała przewagę tematyki filologicznej i komunikatów z prac wydawniczych w toku, druga zaś raczej przewagę tematyki prawnej i historycznej, choć podział referatów między te sekcje nie był całkowicie konsekwentny. Pierwsze tylko plenarne posiedzenie poświęcone było dyskusji nad podłożem instytucji ptolemejskich — z udziałem jednego z najznakomitszych historyków amerykańskich prof. C. B. Wellesa, prof. J. Bingena z Brukseli i prof. A. E. Samuela z Toronto. W dyskusji tej szło głównie o zagadnienie roli elementów egipskich i greckich w okresie ptolemejskim. Mimo jednak ogólnie sformułowanego tematu właściwie zarówno referat prof. Wellesa o roli Egipcjan w okresie pierwszych Ptolemeuszów, jak i szczególnie referat prof. Samuela o elemencie greckim w ptolemejskiej biurokracji na podstawie dokumentów z Hibeh, dotyczyły raczej zagadnień szczegółowych tego wielkiego tematu. Prof. Welles podkreślał współpracę Egipcjan z warstw wyższych z pierwszymi Ptolemeuszami, co spotkało się z pewnymi zastrzeżeniami w dyskusji. Również wokół referatu prof. Samuela rozwinęła się ożywiona dyskusja. Drugim zagadnieniem ogólnym, które wywołało nie tylko dyskusje, ale pełne pasji starcie podczas posiedzeń i w kularach, była sprawa zastosowania maszyn elektronowych w pracy papirologów. Dwa — poświęcone temu zagadnieniu — wieczorne zebrania trwały długo i wbrew znanej powszechnie *amicitia papirologorum* doprowadziły do ostrych starć. Nie tylko szło o starcia między zwolennikami i przeciwnikami użycia maszyn elektronowych do uporządkowania i zanalizowania całości materiału papirusowego. O wiele jeszcze żywsze starcie wywołały różnice zdań co do metod zapisu wiadomości źródłowych na kartach perforowanych. Metody przedstawione przez dużą stosunkowo reprezentację ośrodka dokumentacji w Liège pod kierownictwem prof. A. Tomsina wywołały ożywioną dyskusję a projekt stworzenia centralnego ośrodka dokumentacji papirusowej tamże spotkał się z różnymi wątpliwościami. Wreszcie postanowiono powierzyć przygotowanie tego rodzaju projektu podkomisji Zarządu Międzynarodowego Stowarzyszenia Papirologów.

Zreferowanie tematyki zebrań sekcyjnych ze względu na jej różnorodność nasyca poważne trudności. Zdecydowaną przewagę tym razem miały komunikaty o publikacjach papirusów będących w toku, względnie analiza i komentarz poszczególnych dokumentów przygotowywanych do publikacji. Niezależnie od nieraz bardzo wysokiego poziomu tego typu komunikatów, trzeba podkreślić brak na ogół

ujęć bardziej syntetycznych, brak szerszej problematyki w większości komunikatów, a więc także i w dyskusjach. W dyskusjach kulturalowych nieraz na to zjawisko zwracano uwagę szukając możliwych jego przyczyn. Trzeba tu podkreślić m.in. ograniczony ściśle czas komunikatów maximum 20 minut); wielu referatów obawiało się, że podjęcie szerszej tematyki w takim limicie czasu sprowadzi się do ogólników. Dalej — bardzo burzliwy dla pracowników uniwersyteckich (a spośród nich rekrutowała się przytłaczająca większość uczestników Kongresu) ubiegły rok akademicki nie pozwolił wielu spośród nich na przygotowanie zamierzonych referatów. Zgadzano się jednak, że poza tymi czynnikami obrady Kongresu odzwierciedlały istniejącą w naukach humanistycznych tendencję do mikrografii mającą w oczach wielu pracowników wartość ścisłych i obiektywnych wyników. Skądinąd w wielu komunikatach opartych o interpretację jednego dokumentu, czy dotyczących kwestii specjalnych, mówiono o sprawach bardzo istotnych dla całości dziejów Egiptu grecko-rzymskiego oraz metody jego badań. Trzeba tu zwrócić szczególną uwagę na referaty prof. J. Bingena (Bruksela) pt. *Grecs et Egyptiens, le problème de PSI 1502*, dotyczący zasadniczej sprawy stosunków między Grekami i Egipcjanami, prof. H. C. Youtie (Univ. of Michigan) pod zawodnym tytułem *Callimachus in the Tax Rolls*, mówiący o niezwykle interesujących wnioskach wpływających ze studium imion występujących w tzw. *Tax Rolls* — spisach podatkowych z Karanis z lat 172/3, prof. E. G. Turnera (Londyn) o małym zespole źródeł jednej rodziny z Oxyrhynchos z I w., prof. R. Rémondona (Paryż) — dotyczący dokumentu okresu bizantyńskiego, prof. J. Modrzejewskiego (Paryż) o prawie Egiptu rzymskiego. Delegacja polska składała się z trzech osób: prof. dr I. Biezuńska-Małowist — mówiła o rejestracji niewolników i ich kontroli w Egipcie grecko-rzymskim, doc. dr Henryk Kupiszewski — o antichresis w papiirusach, doc. dr A. Świderkówna o dacie prefektury Baienusa Blastianusa na podstawie niewydanego papiirusu berlińskiego.

Duża sympatia Stowarzyszenia Papirologów dla delegacji polskiej, w poważnym stopniu związana z wyjątkowo dobrymi wrażeniami wyniesionymi z X Międzynarodowego Kongresu Papirologów w Warszawie w 1961 r., wyraziła się również w powierzeniu przewodnictwa na jednym z zebrań sekcji A niżej podpisanej.

W przeddzień rozpoczęcia Kongresu odbyło się zebranie Zarządu Międzynarodowego Stowarzyszenia Papirologów, a na zakończenie Kongresu walne zebranie jego członków. Poza tradycyjnym już wspomnieniem zmarłych od ostatniego Kongresu członków Stowarzyszenia do spraw najważniejszych na tych zebraniach należały wybory Zarządu na następne trzy lata i ustalenie miejsca następnego Kongresu. Jako honorowych przewodniczących Stowarzyszenia wybrano — poza wybranymi na poprzednich Kongresach — prof. T. C. Skeata, kierownika działu rękopisów British Museum, prof. H. L. Youtie z Uniwersytetu w Michigan, B. A. Van Groningen z Lejdy. Prezydium Zarządu pozostało bez zmian: przewodniczący — prof. E. G. Turner, viceprzewodniczący prof. N. Lewis, sekretarz — prof. J. Bingen. Do Zarządu natomiast weszło kilka osób nowych, z Polski nadal w Zarządzie pozostała niżej podpisana.

Następny Kongres (w r. 1971) zgodnie z zaproszeniem wysuniętym już na Kongresie w Mediolanie w 1965 r. przez prof. E. Kiesslinga z Marburga ma się odbyć w NRF. Padły wprawdzie propozycje odbycia Kongresu w NRD wobec jednak nieobecności papirologów z NRD i braku tego rodzaju zaproszenia z ich strony nie można było podjąć na ten temat dyskusji. Kongres w r. 1974 odbędzie się zapewne w Anglii; tego rodzaju propozycję wysunęli angielscy członkowie Zarządu.

Obrady Kongresu odbywały się w atmosferze godnej jak najlepszych tradycji Międzynarodowego Stowarzyszenia Papirologów, a to dzięki ogromnym staraniom i życzliwości organizatorów — prof. N. Lewisa, A. E. Samuela, W. H. Wil-

lisa i dzielnie dźwigającej obowiązki sekretarza Komitetu Organizacyjnego dr Ann Hanson, oraz serdecznemu przyjęciu ze strony wielu innych członków Komitetu Organizacyjnego, jak prof. C. B. Welles, J. F. Gilliam i H. C. Youtie. Dla wielu gości z Europy było to pierwsze zetknięcie ze Stanami Zjednoczonymi i pierwsza możliwość poznania wielu znanych tylko z literatury kolegów amerykańskich. Gospodarze zadbali także o umożliwienie nam zobaczenia ich kraju i to tylko było możliwe w ramach dwutygodniowego pobytu.

I. B. M.

XI KONGRES KOMITETU POPIERANIA ROZWOJU STUDIÓW KLASYCZNYCH W ZSRR I KRAJACH DEMOKRACJI LUDOWEJ („EIRENE”), WARSZAWA 21—25 PAŹDZIERNIKA 1968

XI Kongres Komitetu „Eirene” zgrupował około stu czterdziestu uczestników z Bułgarii, NRD, Rumunii (najlicniejsza delegacja), Węgier, ZSRR i Polski oraz kilku gości z Belgii, Francji, NRF i Szwajcarii.

Obrady Kongresu skoncentrowane były wokół czterech głównych tematów: I. „Formy pracy w starożytności”; II. „Ostatni wiek republiki rzymskiej”; III. „Teatr antyczny i jego wpływ na teatr europejski”; IV. „Antyczne teorie historii”. W sekcji V — Archeologii — wg pierwotnego planu miały być przedstawione sprawozdania z najnowszych prac wykopaliskowych przeprowadzanych w poszczególnych krajach. Przewidziano także zgodnie z życzeniem wyrażonym przez Komitet „Eirene” na poprzednim Kongresie w Görlitz dział „Varia”.

W pierwszych czterech sekcjach główne referaty (45-minutowe) miały być wygłoszone na posiedzeniu pierwszym plenarnym, po czym dyskusja nad nimi odbywała się na zebraniach przed kolejnymi komunikatami (20-minutowymi) i dyskusją z nimi związaną.

Kongres rozpoczął się od pięknej łacińskiej przemowy przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego i aktualnego przewodniczącego Komitetu „Eirene” prof. K. Kumanieckiego, po czym po wysłuchaniu powitania ze strony zastępcy sekretarza generalnego PAN prof. B. Suchodolskiego przystąpiono do programu naukowego. Na zebraniu plenarnym referaty wygłosili: prof. S. L. Utczenko (ZSRR): „Teorii rzymskiej istoriografii I wieku do n.e.”, dr G. Perl (NRD): „Die Krise der römischen Republik im Urteil Sallusts”, prof. I. Trenscényi-Waldapfel (Węgry): „Das antike Theater und sein Einfluss auf das europäische Theater”. Referaty w sekcjach były bardzo liczne, mimo istnienia tematów centralnych, w gruncie rzeczy dość rozproszone. Trudno tu omawiać całość komunikatów i dyskusji, można wskazać na główne nurty obrad, jak to zrobili na zebraniu zamykającym Kongres referenci podsumowujący obrady poszczególnych sekcji: doc. dr J. Kolendo (Warszawa) — sekcji I, dr G. Perl — sekcji II, prof. N. Barbu (Rumunia) — sekcji III, prof. I. Haku (Węgry) — sekcji IV, prof. D. B. Siełow (ZSRR) — sekcji V.

W sekcji I dyskusja skupiła się wokół zagadnień dotyczących niewolnictwa starożytnego, a to szczególnie wzajemnego stosunku „antycznego” i „azjatyckiego” systemu produkcji, specjalizacji i podziału pracy oraz terminologii używanej przez starożytnych dla określenia różnego rodzaju stosunku pracy — niewolników, najemników, wolnych chłopów itd., szczególnie w Rzymie. Jedno z zebranych prawie w całości poświęcone było zagadnieniom rzemiosła w różnych prowincjach i w świetle różnego typu źródeł, wreszcie mówiono specjalnie o roli i charakterze zawodu lekarskiego oraz o zagadnieniach pracy niewolniczej w świetle źródeł prawnych.

Sekcja II zawierała zarówno referaty typu raczej historycznego, jak i filologicznego — zarówno z zakresu historii literatury, jak i z zagadnień językoznaw-